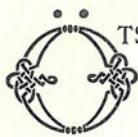

AZ UTCA KÉPESKÖNYVE.

TSZÖR TÍZ ESZTENDŐNEK

kellett leperegnie, míg ez a jelszó: a művészet demokratizálása, megszűnt utópiának lenni. Akik e jelszót világosságra hozták, tudjuk, hogy kik. Itt megint a Ruskin nevére kell leírunk, a miről mi nem tehetünk, mert a modern művészet annyi szállal fűződik e névhez, hogy ha valamit az elején akarunk kezdeni, önkénytelenül is innét indulunk ki: Ruskin, meg aztán a többiek: Rosetti, Morris, Burne-Jones stb.

Az a friss műtörténelem, mely szemünk láttára íródik róluk, immár megrajzolta működésük képét, munkájuk értékét s a műtörténelem lapjain való helyfoglalásukat. Az ma már tisztán áll a mérlegen, hogy az új művészeti forradalomnak ők voltak a Mirabeau, Dantonjai. A merev konzervatív párt, a megkövesedett akadémikus ítélet, a haladás kerékkötői utópiának keresztelték eszméiket. S bár tényleg nem egy eszméjük utópia volt akkor, s az ma is, azért profetikus erejükkel nagy eredményeket küzdöttek ki. Csak hogy egy párat említsünk: föltámasztották a régi nemes kézimunkát, összehorontták a művészetet az iparral. A művészet népszerűsítése, melynek ők voltak első trombitásai, ma már jelszó lett minálunk is. S ami igazi testöltését illeti, az csak ezután kezdődik. Így hát a Ruskiné koránál, mely frissiben itt van a hátunk mögött, nem lesz érdektelemesebb az a kor, melyet most kezdünk számítani.

A művészettől átszántott, megnevesített ipar útján, eljut a finom izlés és az esztetikai élvezet mindenüvé. Ez legjobban fedezi a programot, hogy a művészet közkinccs legyen. Ettől megnevesülnek a szürke hétköznapiak. Amit mindennap látunk, amihez mindannyiunknak köze van, azt öltöztessük művészi kötösbe. Sez jobban fogja szolgálni a művé-

szet ügyét, mint az iskolákban előadott esztetikai elméletek. Ezért tették jól a franciák, mikor megirigylve a japánok plakátjait, művészi plakátokra törekedtek. S ezért hasonló jól tették, mikor művészi cégtáblákra hirdettek pályázatot. Minden esetre érdekes lehetett az a tárlat, melyben csupa cégtábla várta a nézőt. Úgy tudjuk, hogy neves művészek vettek részt e versenyben, mely sikerrel járt. A pályázat híre világgá ment s itthon az Iparművészeti Társulat sietett magáévá tenni az ügyet.

Eleinte, első pillanatra, kissé szokatlanul hangzik ez a szó: cégtáblatárlat. Annyira hozzászoktunk, hogy a cégtáblafestés alsórendű dolog, s nem tartozik a művészet birodalmába, hogy ha konzervatívok vagyunk, ez az eszme erős reformnak tetszik. Mint a hogy reform is, csak hogy nem a mi találmányunk. Mert az ilyenfajta dolgot, mint a cégtábla vagy a szobafestés, csak a dübörgő gép kora: a XIX-ik század közösisítette ki a művészet mezejéről. A régi művészi korokban ép úgy bent volt a művészi foglalkozások közt, mint bármely más. Az eltemetett Pompeji kiásott romjai szintén ezt bizonyítják, hogy a szobák falát művészkezek pingálták tele. Azelőtt a szobafestés, a cégtábla is művésztől való volt. Csupán az u. n. modern század terelte teljesen az ipar birodalmába. Merevvé tette, s ez a merevség, a sablon mindenütt egyforma volt. Így történt, hogy ma pl. a cégtábla szinte az egész világon egyformán művészietlen. Ezt a művésziellenességet, a cégtáblák izlésrontó hatását akarták megszüntetni a franciák, mikor napirendre tűzték a kérdést: nem lehetne művészivé tenni a cégtáblákat is? S bár a kérdés megoldása nem könnyű, azért egy szóval sem mondhatjuk, hogy lehetetlen. Ha gondolkozunk rajta, menten beláthatjuk, hogy a kérdés egyúttal jelentős is. Az idő épen megérett arra, hogy a cégtábla szintén újrakereszteltesse a művészet nevében. Ez ép olyan iparművészeti feladat, mint az, hogy prak-

tikus és szép bútort, lámpát, szőnyeget stb. csináljunk. Ha azt akarjuk, hogy otthon, az ipari tárgyakon meglássék a művészet, úgy ne tűrjük el az ízléstelenséget künn, az utcán se. De sajnós, mostanság még ez járja. Ma a címfestők és szobafestők tucatszámra gyárthatják az ízléstelenségeket. Senkise neheztel rájuk. Ők bár buzgalommal végzik munkájukat, egy percre sem jut eszükbe, hogy amit végeznek, az művészet volt valamikor, s ma is az lehet. Ép úgy tisztességes munkakeresetnek, iparnak veszik ezt, mint a kosárfonást, vagy gombkötést. S ez főleg onnan van, hogy maguk a kereskedők sem nézik művészi szempontból a cégtáblát. Csak rikító legyen és messzire kiabáló, — s már elég van téve mindennek. Így aztán azt látjuk, hogy a különböző ipari, kereskedelmi foglalkozásokat jelző cégtáblák szinte egy kaptafára készülnek mindenütt. Ez a kaptafa pedig egyformán unalmas, sivár, ízlésrontó. Életünk egy része nap-nap után az utcán telik le. S amint végigmegyünk az utcán, léptenyomon megakad szemünk egy cégtáblán. Ez is festett munka, s habár önkénytelen módon, de hatással van ízlésünkre. Nos, az ilyen cégtáblanézegetés épen nem finom élvezet. Az ilyen hatásban épen nincs köszönet. A művészi nevelés szükségessége ma nálunk is a levegőben van. De addig falra hányt borsó minden írás és beszéd, ameddig megtűrjük a szúró ízléstelenségeket. Így pl. a cégtáblákat. A művészi cégtábla épen szaporaságánál és nyilvánosságánál fogva ízlésnevelő szerepet játszhatna. S hogy most mennyire távol állanak ettől a szereptől, erről könnyen meggyőződhetünk, csak sétáljunk végig az utcákon, s egy kissé kritikus szemmel gusztáljuk meg őket. Hálátlan bolyongás lenne ez.

De azért, hogy ez így van, ne rójuk föl tisztán a magunk hibájául. Annyiban vigasztalódhatunk, hogy cégtáblák dolgában nem csak nekünk van röstelni valónk. A külföldnek is. Szinte elmond-

hatni, hogy ez széles világgá terjedt hiba. Az ötletesség, a finom, elegáns formák városa azonban: Páris belátja, hogy ezt a szépséghibát jó lesz kijavítani. Mindenképen okos gondolat ez, s nekünk nem válik szégyenünkre, ha ebben az okosságban melléjük állunk. Egészen más lenne az utca arculatja. Szebb, változatosabb, s ami fő: eltűnnének a mostani csodabogarak. Ingyenjáró élvezet lenne a séta annak, aki szereti a szépet mindenben, s megérti a színek és formák nyelvét.

Hogy mi az utca képeskönyve?

Minden, ami a párhuzamosan szaladó két oldalt díszíti, élénkíti s meglepetéssel szolgál a járóelőnek. A plakátok, a cégtáblák, feliratok tényleg képeskönyvvé tették az utcát. A plakát legfiatalabb műfaja a modern művészetnek. S egyrésztől azt a kereskedelmi célt szolgálja mint a cégtábla, hogy t. i. hirdet és figyelmünkbe ajánlja az ipari cikket, másrésztől: kép, színes és ötletes ábrázolás, mely előtt érdemes állomást tartani. Ép olyan illusztráció az utcában, mint a cégtábla. Már ott tartunk, hogy vannak művészi plakátjaink. Jó volna, ha ezt elmondhatnók a cégtáblákról is. Mert a mai formájuk teljesen művészietlen. Reméljük, hogy ennek véget vet az a reform, mely francia földről ért ide hozzánk.

A mi a reform megkezdését, a terv kivitelét illeti, ez persze nem mehet úgy egy-kettőre, hirtelenében. Senki sem kívánhatja, hogy máról holnapra az összes cégtáblák kicserélődjenek olyanokkal, melyeket magyar művészek festettek. A dolognak másutt van a kezdete. Elsőben is maguknál a kereskedőknél. Aki nek üzlete van, érezze szükségét annak, hogy ízléses és művészi cégtáblát függessen a boltja elé. Az a fontos, hogy a kereskedőknek ambíciójuk legyen egy-egy igazán szép cégtábla beszerzése. Hogy belássák először: a szép cégtábla megbecsülni való dolog, s épen nem lényegtelen. Másodszor: az

ötletes formájú cégtábla nemcsak dísz és élvezet a nézőnek, hanem üzleti haszonnal is jár, mert vevőket is vonz. Minél szebb valamely cégtábla, annál többen nézik meg figyelemmel, s a kik így megállnak előtte, azok közt mindig akad vevő. Az üzlettulajdonosokon van tehát a dolog egyik része. A mi a másik, talán fontosabb részt illeti, erre nézve szükséges, hogy a cégtábla-festéssel művészérzékű emberek foglalkozzanak. Azt nem kívánhatjuk, hogy minden cégtábla készítője egy jeles magyar művész legyen. Ez nagyon költséges luxus volna, s egyenesen ennél a pontnál akadna meg, hogy nem bírná minden kereskedő megfizetni. Egészen másként hangzik természetesen, ha egy előkelő, nagy cégről van szó. Ez megteheti, hogy az üzlet feliratait, cégtábláit jeles magyar művészszel terveztesse.

S azt hiszem, művészeink közt akadna olyan is, aki félretéve minden arisztokratizmust, nem tartaná rangján alúlnak az ilyen feladatot. Különösen számításba jön itt az ipaművészeti iskola. A díszítő-festészeti szakosztályba ugyanis évről-évre annyian igyekeznek, hogy ez már tiszta túltengést szül. Ha a cégtábla-reform beütne, ez a túlprodukción bizonyos mértékben alábbhagyna. Mert a díszítő festők egy része ide terelődne, s itt volna lekötvé, a cégtáblafestésnél. Ez megtágítaná feladataik körét. Természetesen, a mi az egész kérdés megoldását illeti, ez nem mehet végbe huszon-négy óra alatt. Közelebb jutnánk hozzá az által is, ha a címfestő iparosokat művészi szellemben neveljük. Művész-érzékű, jó ízlésű iparosok kellenek, a kik megértik a tervező művész intencióit, s bizonyos fokig maguk is tudnak tervezni. Fontos pont ez, tán legjobb út a megoldáshoz. De míg ez igazában megvalósul, addig böjtölnünk kell, várunk, míg ez az új címfestő-iparos gárda képződik.

Minden akciókezdesnél az első lépés a legnehezebb. Az ember könnyen tévedhet s oldalvást lép. Úgy van helyén,

hogy ezt az első lépést itt is megjelöljük. Mi a legközelebbi teendő a művészi cégtáblakérdésnél? Olyan dolgot értünk, melybe rögtön bele lehet fogni, a siker reményében. Azt hisszük, hamarjában nincs okosabb, mint az, amit a franciák tettek: a pályázatkiírás. Lehet, hogy ez az első pályázat nem hozza meg a kívánt eredményt. Nem baj. Annyit minden- esetre elérünk, hogy tisztázza a fogalmakat, s a szemünk előtt lévő példák-ból jobban megértjük a kérdést. Meglátjuk, hogy művészberek milyen ötletes, s művészi formában próbálják megoldani ezt a feladatot. Mert az iparcikkek művészi formában való hirdetése, az üzleti feliratok és cégtáblák művészi köntösbe bujtatása, nem olyan könnyű dolog, mint első pillanatra látszik. Ehhez is külön technika kell. Ez ép úgy nem utánozhatja az olajfestményt, mint a plakát. Két szempontot kell kielégíteni és összhangzásba hozni. Az egyik a művészi szempont: a formális és színbeli megoldás. Mert a művésznak itt is külön nyelven, hogy úgy mondjuk: cégtábla-nyelven kell elmondania a mondanivalóját. A másik szempont a kereskedők szempontja. Ezt szintén erősen kell hangsúlyoznunk, mert hisz a cégtábla első sorban kereskedelmi érdekeket szolgál. A cégtábla ne legyen se illusztráció, se pedig kép, a melynek egyedüli végcélja az esztetikai élvezet. Csak cégtábla legyen, mely kínálja az árút, csalogatja a vevőt és semmi más. De ezt a feladatot artisztikus formában oldja meg. Ne az izléstelenségnek, hanem a művészi ötletességnek s az izlésnevelő formáknak legyen terjesztője.

Irjunk ki pályázatot, s ez közelebről meg fogja világítani a feladatot. E pályázat-kiírásával a Magyar Iparművészeti Társulat máris foglalkozik Gelléri Mór felszólalása nyomán, ki a Társulat végrehajtó bizottságának egyik utóbbi ülésén mint első, szóba hozta a cégtáblák művészi reformját. A pályázat a legliberálisabb föltételek mellett történjék és sikere attól függ, hogy a pályázók a meg-

DUNÁNTÚLI FAOSZLOPOK

oldás komoly keresésével fognak hozzá. No meg attól, hogy nem vár rá a legtöbb pályázat sorsa, hogy t. i. az erős tehetségű művészek távolmaradnak.

Akárhogy vesszük, az egészből sommás végeredmény, hogy a cégtáblák megérték az ujjászületésre. Ha ma az iparművészet minden igyekezetével szépiteni akarja a modern ember lakását, az utcát sem hagyhatja ízléstelennek, kitagadott gyerek módjára. A cégtábla ma még nem díszíti az utcánkat, de rögtön azzá lesz, ha művészi formát kap. S mihelyt ilyenné előlép, az utcán való járásunk egy esztetikai élvezettel szaporodik. A plakáttal együtt a cégtábla is művészi látnivaló lesz, s kettesben szinte képeskönyvvé avatják az utcát.

Dömötör István.

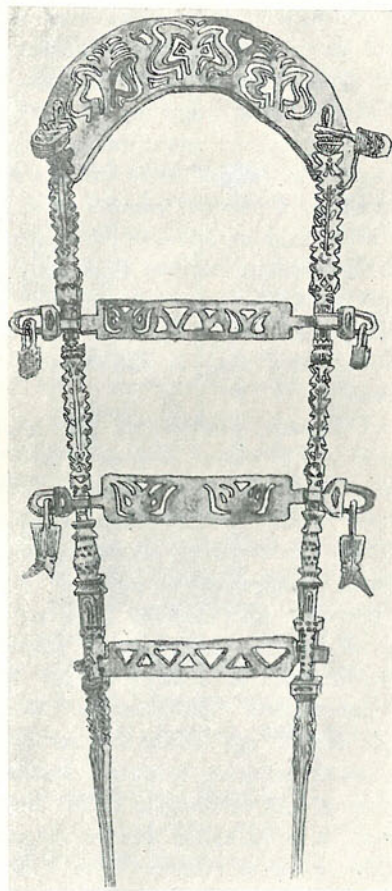
DUNÁNTÚLI FAOSZLOPOK.

IÁBA is erőlködöm, hogy a Dunántúl összegyűjtött e különböző faoszlopformák bemutatásánál tisztán csak az iparművészetet érdeklő részleteknél maradjak, mert tanulmányutam sokkal fontosabb és eltörölhetetlen benyomása más elmondanivalóra készítet: hogy népies, hajdan olyan híres iparművészete csak **volt** a Dunántúlnak, míg most, amerre csak jártam s mert gyalog jártam, mindenütt a túlterhelt, munka alatt nyögő néppel találkoztam, amely az éhes ember tekintetével nézett reám, s elrongyollott modern, züllött ruhája mintha mondta volna: te cifra szűrt, varrottast, mázos-edényt keresel nálunk, mikor kenyérre se telik.

Itt-ott faragcsál néhány ráérőbb pásztor-ember, s azoknak is messze megy a hírek, annyira kevés van.

Visszaidézem emlékemben az apró, színes fácskából összerakott homlokzatú milejegyházszögi (Zalam. Göcsej) házacskát s fájdalommal gondolom el, hogy nincs paraszt, a ki ráérne kivárni, nincs ács, a ki ráérne elkészíteni manapság

FARAGOTT VIRÁGTÁMASZTÓ.

(Göcsej.)

egy ilyen házacskát, pedig alig negyven éve, hogy az készült.

Ezek az itt közölt oszlopformák, meg a lap múlt évi első számában közölt temetői fejfák, olyan fantázia-terméke-nyítő adatok, hogy nem is kell nagyon törni a fejemet, s előttem áll ezekből összekonstruálva Attila fapalotás városa,